

Naczelne Dowództwo W. P.
(Sztab Generalny).

Warszawa, d. 27. Marca 1920 r.

ODDZIAŁ II.

Ew 4 Nr 12480/II

Raport attache wojsk. P.P.
w Belgradzie.

DO

GENERALNEJ ADJUTANTURY NACZELNEGO WODZA

W W a r s z a w a

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

W załączeniu przesyła się do wiadomości wyciąg z raportu attache wojskowego P.P. w Belgradzie z dnia 12/III.1920 .Nr.69/pouf.

W sprawie proponowanej przez attache wojskowego w Belgradzie umowy wojskowej z państwem S.H.S., wyraziło Nacz. Dtwo swoje stanowisko w piśmie z dnia 1/III.1920. Nr. Ew/4 7165/II, którego odpis załączam się.

2 załączniki:

General p.o. Szefa Sztabu:

Haller m.p.

General ppor.

Za zgodność:

Baldeskałmji

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA
WARSZAWA

L. D. 29/3/20 dnia 30/3/20 1920 r.
2 załącz. Wydział.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

354

S T O S U N K I Z E W N Ę T R Z N E .

Co do polityki zagranicznej to można osądzić, że ^{nowy} ~~gabinet ten~~ będzie prowadził więcej politykę rusofilską aniżeli poprzedni, należą do niego wybitni radykali serbscy, którzy zawsze byli rusofilami, zastępcą ministra spraw zagranicznych jest Spalajković, były poseł serbski w Petrogradzie.

Z nowego rządu są bardzo niezadowoleni Czesi, wszelkie starania Czechów do nawiązania dobrych stosunków z Jugosławią w czasie rządów Davedovića, które u rządu demokratyczno-socjalistycznego miały powodzenie stały się wobec nowego rządu daremne.

W Ł O C H Y .

WJ. Sprawa Rjeki, Nowy Rząd SHS stoi na tem samym stanowisku, że Rjeka musi przypaść Jugosławi i od tego pod żadnym warunkiem odstąpić niechce. Wszelkie propozycje Ententy w dyplomatyczny ale stanowczy sposób odrzucone. Po odpowiedzi na ostatnie ultimatum zażądała Francja i Anglja ażeby sprawa Rjeki została w Belgradzie załatwiona, rząd SHS odpowiedział, że lepiej jest na neutralnym terenie w tej sprawie pertraktować, a delegaci pokojowi rządu SHS w Paryżu mają całą plenipotencję.

Teraz ponownie Francja i Anglja zażądały odpowiedzi na pierwsze ultimatum tylko bez określenia terminu kiedy odpowiedź ma być dana. W ostatnich czasach przyszło do porozumienia, że pertraktacje będą prowadzone bezpośrednio między Włochami a Jugosławią. Sprawę Rjeki prowadzi i terażniejszy rząd z największą energją. Rjeka będzie należęca całej Jugosławi o nią stara się teraz cała Jugosławią, agitacja włoska w sprawie Rjeki idzie bardzo daleko, w Zagrzebiu rzucali lotnicy włoscy proklamacje, w których radzą Chorwatom utworzyć samostatną republikę Chorwacko-Słoweńską, a włoscy agitatorzy obiecują Rjokę oddać republice Chorwackiej. Dlatego też rząd SHS usilnie przy tem żądaniu pozostaje ażeby Rjeka nie była oddana Chorwacji tylko całej Jugosławi. Rjeka będzie tym punktem, który będzie Jugosławią łączył.

W ostatnich dniach wydalili Włosi znaczną ilość jugosłowian z Rjeki przymusowo, kilkadziesiąt zamknęli i zarządzili rozmaite

represalja dla jugosłowian w Rjece. Oczekuje się lada dzień zbrojne wystąpienie i zajęcie Rjeki przez wojska SHS, wykorzystując te represalja, szczególnie jeżeli pertraktacje nie przyjdą do skutku. Posłowie amerykański i francuski w Belgradzie popierają i żądania SHS.

M O N T E N E G R O .

Sytuacja w Czarnogórze znacznie się polepszyła, wojska serbskie rozbijają bandy, agitacja serbska przeciwko królowi Nikicie robi dobre postępy. W ostatnich czasach wysłali serbowie wszystkich oficerów czarnogórskich, którzy służyli do tego czasu w Serbji lub Bośni z powrotem do Czarnogóry przydzielili ich do oddziałów serbskich, które okupowały Czarnogórę, ażeby ci przeprowadzili pacyfikację kraju, co bardzo dobry wynik zrobiło.

A L B A N J A .

SMS. Wbrew żądaniu Włochów, ażeby Albanję między Włochy i SHS podzielić, rząd SHS żąda utworzenia zupełnie niezawisłej Albanji, to stanowisko rządu SHS zrobiło bardzo dobre wrażenie w Albanji, wszystkie partje zwróciły się przeciwko Włochom, bandy napadają poszczególne posterunki włoskie, tak że Włosi musieli się wycofać aż do Valony.

C Z E C H Y .

Konwencja militarna między Czechami i Jugosławją i Rumunją nie została zawarta. Pertraktację są prowadzone i jak mi Attache wojskowi francuski mówił wyjechał w tej sprawie Attache wojskowy czeski do Pragi. Wszelkie wiadomości, zbierane w tej sprawie, przekonały mnie, że niema ścisłej konwencji militarnej, nastąpiło tylko między SHS Czechami i Rumunją do porozumienia, że jeżeli Węgrzy wystąpią przeciwko jednemu z tych państw, to wtedy wszystkie te państwa rozpoczną wspólne działanie przeciwko Węgron.

Rozmawiałem w tej sprawie z Attache wojskowym Francji, powiedział mi że Francja życzy sobie taki związek ale dlatego jeszcze nie przyszło. Attache francuski, któremu niektóre z moich wiadomości zebranych z Rosji i Bułgarji /Vide ad raport/ podałem, przyrzekł mi że jeżeli tylko coś się dowie, natychmiast mi da wiadomości, sam równo

częściej prosił mnie, ażebym znając język rosyjski starał się w towarzystwie rosyjskim dalsze wiadomości zbierać, jemu doniósł zato obiecał mi wszelką pomoc ze swej strony. Tu muszę zawiadomić, że stosunki Serbsko-francuskie bardzo się polepszyły szczególnie dlatego, że Francuzi tajnie popierają żądania SHS w sprawie Rjeki i jeżeli będzie konwencja zawarta to Francuzi pierwsi o tem wiedzieć będą.

Rozmawiałem w tej sprawie z posłem rumuńskim, który potwierdził, że porozumienie jest tylko skierowane przeciwko Węgrom, także i posła rumuńskiego starałem się sobie zjednać, podając mu wiadomości z Bułgarji, zato ten przyrzekł mi, że da jak tylko będzie mógł wiadomości w sprawie sojuszu Rumunja, Czechy, SHS.

Rozmawiałem w tej sprawie z oficerami serbskimi sztabu generalnego i naprzykład z sekretarzem ministerstwa spraw zagranicznych, przeważnie z ludźmi z zaboru Austrjackiego teraz w służbie rządu SHS, ze wszystkich stron zaprzeczano mi i powiedziano mi, że rząd ministerjum Davidovića nie mógł nigdy podobnej konwencji zawrzeć.

Na kilkakrotne pytania telegraficzne Nacz.Dow. widząc wielką ważność tej sprawy dla Polski, porozumiałem się z Posłem Polskim w Belgradzie z p.Piltzem, czy nie mógłbym użyć takiego podstępu i czy nie mógłbym przedstawić szefowi sztabu generalnego armji SHS generałowi Pesićowi projekt konwencji militarnej Polski z SHS. Żyjąc dobrze z generałem Pesićem, który mnie chętnie widzi i bardzo Polską się interesuje dla Polaków jest bardzo dobrze usposobiony, mógłbym zupełnie nieoficjalnie kwestję tę poruszyć, zmusiłbym przeto jego do wyjaśnienia stanowiska SHS do Polski.

Minister Piltz zgodził się na mój projekt i powiedział mi, ażebym pozwolenie wykonania tego zamiaru w Nacz.Dow. telegraficznie prosił.

Zaznaczam że stosunki zewnętrzne polityczne SHS szczególnie sprawa Rjeki jest tak trudną i absorbuje tak wielkie siły wojskowe, że nawet wystąpienie przeciwko Węgrom byłoby bardzo trudne.

RO S J A .

Serbowie byli i są zawsze dobrze usposobieni dla Rosjan. Rząd SHS udziela uciekinierom rosyjskim wszelką pomoc, mienia pieniądze w bardzo dobrych warunkach płacąc 800 dynarów za 1000 rubli Romanowskich, jeżeli mieniający pieniądze udowodni poświadczeniem od poselstwa rosyjskiego, że jest obywatelem rosyjskim. Banki płacą przy wymianie za 1000 rubli Romanowskich tylko 200 dynarów. Klub rusko-serbski zajął się rozmieszczeniem Rosjan, zostały wyznaczone miasta, gdzie i wiele Rosjan ma być umieszczonych. W Serbji przebywa obecnie około dwudziestu kilku tysięcy Rosjan. Klub rusko-serbski urządza koncerty, odczyty, zbiera składki, które pieniądze udziela się zapomocy lub na wspólne rosyjskie cele dobroczynne.

Na urzędzanych odczytach omawiają Rosjanie wiadomości z Rosji mówią o ustroju przyszłej Rosji o panslawizmie i o stosunkach do sąsiadów. W Zagrzebiu omawiane na odczyt sprawy Ukrainy, na tym odczyt powiedział Hr. Bobryński, że Ukraińców wcale niema, że są tylko rewolucjoniści i agitatorzy polityczni, którzy dążą do samoistnej Ukrainy, że cały naród południowej Rosji chce pozostać przy wielkiej Rosji. Z powodu zabiegów rosyjskich niema w królestwie S.H.S. żadnego przedstawicielstwa ani komitetu ukraińskiego.

Agitacja przeciwko Polakom.

Oficjalnie w gazetach w S.H.S. zwrócono się z odezwą do Narodu Jugosłowiańskiego, prosząc o datki na cel uciekinierów rosyjskich. Tutaj było wspomniane, że niedosyć, że kilkadziesiąt tysięcy Rosjan musi opuścić Rosję, także 40.000 Rosjan jest zmuszonych opuścić Polskę. Ludzie ci nie mogą nigdzie znaleźć przytułku jak tylko w gościnnej Serbji, wielkie koszty utrzymania zmuszają zwrócić się do publiczności o pomoc.

O Polakach na odczytach mówią Rosjanie, że aczkolwiek oni bardzo zawinili przeciw Polakom, to to, co Polacy teraz robią z Rosjanami przechadzi wszelką miarę. Polacy chcą podzielić Rosję, odnoszą się bardzo wrogo do Rosjanów opowiadają dużo o imperjalizmie Polskim.

Mimo, że armja Denikina została pobita, Rosjanie marzą o całej Rosji na terytorjach przedwojennych, a Polska jako państwo utworzone bez ich zgody nie ma prawa istnienia chyba tylko wtedy, gdy się Rosji podda, a wtedy może otrzymać autonomję. Na poufnym zgromadzeniu

Rosjan omawiano sprawę Polski, Rosjanie uważają Polskę tylko za Państwo utworzone przejściowo, które krótko istnieć będzie oni muszą mieć wspólną granicę z Niemcami, a co z Polską będzie, to oni z Niemcami rozstrzygną.

(Ze wszystkich zebranych wiadomości jest widoczne, że wszystkie partje w Rosji od bolszewików aż do Carystów dążą do porozumienia i połączenia się z Niemcami. Admirał niemiecki Spenn, który przebywał w Odesie w czasie rządu Denikina pozostał tam, jak przyszli bolszewicy.

Rosjanie opowiadają, że armja Polska jest źle ubrana, źle żywiona że bolszewizm w armji polskiej szerzy się, i że lada dzień bolszewizm w Polsce wybuchnie, mówią, że w urzędach polskich panuje korupcja i bezład, że Polska będzie musiała zbankrutować.

W sprawie korupcji w urzędach polskich rozmawiałem z zastępcą ministra aprowizacji, człowiek bardzo inteligentny Dr. praw, mówi po francusku, ~~angielsku~~ angielsku pochodzi z Dalmacji, służył w Wiedniu i ten opowiadał mi, że dziwi go to bardzo, że w Polsce panują bardzo przykre stosunki w urzędach. Kupcy serbscy, którzy byli w Warszawie żeby sprawy handlowe załatwić, narzekają bardzo na urzędy polskie że trzeba się w Polsce wszędzie okupywać. Prosiłem o bliższe dane i nazwiska, czego mi grzecznie odmówił. Wszystko to wykorzystuje agitacja rosyjska, a żeby nas zdyskredytować.

W ostatnich czasach występują Rosjanie jako leaderzy idei panslawistycznej. Rosjanie mówią, gdy oni przyjdą znowu do władzy sprawa słowiańska będzie musiała być ~~zregulowana~~ ^{uregulowana}, wszystkie spory między słowianami będą przez trybunał słowiański uregulowane, a w sprawach spornych, które nie dotyczą samych słowian będzie cały panslawizm występował. Gdyby rosjanie byli u władzy i wpływu dawno Rjeka należałaby do Jugosławji.

Na Ententę narzekają rosjanie, że niedaje im takiej pomocy jaką oni dostarczyli w 1914 r. t. j. pomocy w ludziach.

Organizacja armji rosyjskiej na terytorjum SHS w Jugosławji będzie się tworzyła armja ochotnicza rosyjska w skład tej armji wchodzi uciekinierzy rosyjscy i ochotnicy serbscy. Armja ta ma mieć około

20.000 ludzi, komendantem tej armji jest generał Artamanow dotychczasowy pełnomocnik wojskowy rosyjski w Belgradzie. Oficerowie rosyjscy mają tylko stopień kapitana, a wszyscy wyżsi będą oficerowie Jugosłowiańscy. W przeciwieństwie do Bułgarji SHS odmówili dostarczenia tej armji broni i amunicji. >

Podobnie jak tu tworzy się armja rosyjska w Niemczech tam ma być organizowanych około 75-100.000 ludzi. Komendantem tej armji ma być generał Gurko lub Łukomski. Zwracam szczególnie na to uwagę, że oficerowie rosyjscy pełniące służbę między Rosją a Ententą, uprawiają służbę wywiadowczą dla Niemiec, w Belgradzie widać silną łączność Denikinowców z Berlinem. Zwolennikiem Ententy jest tylko generał Romanowski. > Denikinowi, który chciał jechać do Paryża mieli francuzi odmówić przyjazdu do Francji. > Denikin znajdował się w Noworosyjsku i okrętem Dreadnaught Aleksiejew przyjechał do Warny i był też w Konstantynopolu.

Za zgodność odpisu:

Romanowski pzt